

TEch

Recursos d'Informació en Ciència i Tecnologia

Servei de Biblioteques i Documentació
UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUNYA

En aquest número del *TEch*, a més de destacar la posada en funcionament del DSpace.Eprints UPC, el dipòsit de recerca de la Universitat i del portal UPCommons, que facilita l'accés a tots els dipòsits de la Universitat, també hi trobareu un nou espai del *TEch* anomenat "El SEPI respon" que recull algunes de les preguntes més freqüents que formulen els usuaris al Servei de Propietat Intel·lectual (SEPI) de les biblioteques. El Servei de Biblioteques i Documentació agrairà rebre comentaris i reflexions sobre els continguts d'aquest nou *TEch*.

DSpace.E-prints UPC el dipòsit de recerca de la UPC

Els dipòsits institucionals són servidors oberts a Internet que tenen com objectiu allotjar els documents generats pels membres d'una institució per tal de potenciar la visibilitat tant dels investigadors com de la institució.

El passat mes d'abril el Servei de Biblioteques i Documentació va posar en marxa el DSpace.E-prints UPC amb l'objectiu de recollir, organitzar i preservar la producció científica de la Universitat. El personal investigador pot publicar el text complet dels documents generats en les seves activitats de recerca, ja siguin documents que han estat publicats (*postprints*), documents pendents de publicar-se (*preprints*) o documents que no es publiquen pels canals comercials convencionals (*reports* de recerca, per exemple).

Els documents dipositats obtenen els següents beneficis:

- Més visibilitat: els documents dipositats es localitzen des de les principals eines de cerca d'Internet (Google, OAlster, etc.) de forma àgil i ràpida.
- Més impacte: l'augment de la visibilitat pot comportar un augment de l'impacte.

- Normalització: els documents queden identificats amb dades normalitzades segons estàndards internacionals.
- Drets d'autor: els documents estan subjectes a una llicència Creative Commons; un model de contracte recomanat per posar informació d'accés lliure a Internet, que en facilita l'ús i al mateix temps salvaguarda l'atribució de l'obra a l'autor o autora.
- Accés i preservació: es garanteix de forma perpètua l'accés i la preservació dels documents.

DSpace.E-prints UPC s'estructura en comunitats que poden ser o bé departaments, instituts o altres centres de recerca, o bé els grups de recerca. Per publicar documents a DSpace.E-prints UPC només cal contactar amb el bibliotecari o bibliotecària temàtica (<http://biblioteca.upc.edu/acmat/>) o bé dirigir-se a qualsevol de les biblioteques de la UPC.

<http://e-prints.upc.edu>

UPCommons portal d'accés obert al coneixement de la UPC

La universitat, en el marc de la seva activitat acadèmica, genera coneixement que sovint es transmet en forma de documentació científica. Cada vegada més, aquests documents es troben accessibles de forma lliure.

Aquest és el principal propòsit d'UPCommons, el portal d'accés obert al coneixement de la UPC, que facilita la consulta a través d'Internet dels continguts dels diferents dipòsits institucionals de manera homogènia i unificada.

Els cinc dipòsits institucionals disponibles a través d'UPCommons són:

- DSpace.Revistes UPC, que conté els articles publicats a les revistes editades per les unitats de la Universitat;
- DSpace.E-prints UPC, amb documents resultants de l'activitat de recerca;
- TDX, que facilita l'accés al text complet de les tesis doctorals;
- PFC/TFC/Tesines, que permet la consulta

d'aquests documents de l'estudiantat;

- Arxiu Gràfic de l'ETSAB, que conté els treballs digitalitzats que es troben a l'arxiu de l'Escola;
- La Videoteca Digital de la UPC, que ofereix una plataforma per a la publicació de vídeos per Internet.

Actualment, es troben en desenvolupament un dipòsit obert per a materials docents i un banc d'imatges que properament formaran també part d'UPCommons.

L'aportació de nous continguts a cada un dels dipòsits està oberta a tota la comunitat universitària. Només cal adreçar-se a qualsevol biblioteca de la UPC o contactar a través de l'adreça electrònica: Info.Biblioteques@upc.edu

<http://upcommons.upc.edu>

BIBLIOTÈCNICA per MATÈRIES

biblioteca.upc.edu/acmat

Recursos d'informació en aeronàutica

Bibliotècnica per matèries és l'apartat de la biblioteca digital de la UPC on es presenten els principals recursos d'informació disponibles per a cada àrea o subàrea de docència i recerca de la UPC. Els recursos electrònics estan organitzats jeràrquicament de manera que es pot accedir als continguts del més general al més específic, segons el grau de coneixement que l'usuari tingui del tema o de les seves necessitats d'informació.

Bibliotècnica per matèries és un lloc viu que es va actualitzant regularment de manera que sempre s'hi poden trobar nous recursos i enllaços d'interès.

L'arbre temàtic d'aeronàutica permet navegar per disciplines relacionades com l'electrònica, la física, les ciències nàutiques i les telecomunicacions. Un cop seleccionada la matèria es pot accedir a diferents recursos: bases de dades, revistes electròniques, webs d'accés lliure a Internet i llibres digitals. També s'afegeixen les dades de contacte dels bibliotecaris especialistes en la disciplina, que són els encarregats de la selecció dels recursos i d'assessorar als usuaris en la cerca d'informació.

Bases de dades

Les bases de dades representen una excel·lent font d'informació perquè s'actualitzen permanentment i permeten a l'investigador realitzar perfils de cerca, de manera que la base de dades executi —amb la periodicitat que decideix l'usuari— una cerca amb determinades paraules clau.

Algunes bases de dades contenen únicament les referències bibliogràfiques i un *abstract* o resum dels articles científics, però la majoria n'ofereixen el text complet.

Dins de l'àmbit aeronàutic destaca:

- **Aerospace and High Technology.** Base de dades produïda per Cambridge Scientific Abstracts que conté referències bibliogràfiques d'aeronàutica, astronàutica i ciències espacials, com també de matèries de suport com química, geociències, física, comunicacions i electrònica. Conté registres a partir del 1962 i s'actualitza mensualment.
- **TRIS Online.** Base de dades gratuïta de la National Transportation Library dels EUA que referencia articles sobre enginyeria del transport rodat, marítim, ferroviari i aeri des del punt de vista de la construcció, el medi ambient, la planificació, els materials i els factors humans.
- **IEEEXplore.** La base de dades de l'IEEE resulta interessant per tots aquells aspectes de radionavegació i comunicacions.
- **Compendex.** Es tracta d'una de les bases de dades més rellevants en enginyeria mecànica. Apropada per als temes relacionats amb la ciència dels materials.
- **Web of Knowledge.** Plataforma multidisciplinària que dona accés a diferents bases de dades tant bibliogràfiques —com ara Science Citation Index o Current Contents Connect (base de dades de

sumaris internacional)— com analítiques, com ara Journal Citation Reports (factor d'impacte) o Essential Science Indicators (avaluació internacional de la recerca).

També cal destacar **Science Direct**, que inclou més de 1.700 revistes electròniques d'Elsevier i Academic Press a text complet, o **SpringerLink**, amb revistes electròniques a text complet de Springer i Kluwer.

Aerospace and High Technology és una base de dades produïda per Cambridge Scientific Abstracts que conté referències bibliogràfiques d'aeronàutica, astronàutica i ciències espacials

Revistes electròniques

A cada matèria de l'arbre d'aeronàutica es poden trobar les revistes amb major factor d'impacte de la disciplina, algunes d'elles en format electrònic, com per exemple: *ESA Bulletin*, *Progress in Aerospace Sciences*, *Journal of Aerospace Engineering*, *IEEE Transactions on Aerospace Electronic Systems*, *AIAA Journal* o *Aerospace Science and Technology*.

Recursos web

Sota aquest epígraf es recullen aquells webs de qualitat que són d'interès per a l'especialitat d'enginyeria aeronàutica i de l'espai. S'hi pot trobar informació d'institucions de prestigi i col·legis professionals.

Servidors d'e-prints

E-print és un terme genèric que s'utilitza per referir-se tant a aquells documents que no han passat per un procés de revisió o *peer review* (*preprints*) com aquells que sí que ho han fet (*postprints*). Els servidors d'*e-prints* són dipòsits d'accés lliure, que s'han creat com a alternativa als productes editorials de pagament, per permetre la ràpida comunicació de resultats d'investigació a tota la comunitat científica. Dins l'àmbit de l'aeronàutica destaca el NASA Technical Reports Server (NTRS) —consultable a <http://ntrs.nasa.gov>— que alhora permet cercar a d'altres dipòsits de matèries relacionades amb l'aeronàutica i l'espai com són el dipòsit d'*e-prints* de física [Arxiv.org](http://arxiv.org) (<http://arxiv.org>) i Aerade, el portal mantingut per la Universitat de Cranfield (http://aerode.cranfield.ac.uk/aerodef_index.html).

Les biblioteques conviden a tots els professors i estudiants a suggerir recursos web per incloure'ls a Bibliotècnica per matèries.

<http://biblioteca.upc.edu/observatori>

Nova edició de l'Observatori de la Publicació Científica de la UPC

Durant el mes de juliol s'ha presentat una nova edició de l'Observatori de la Publicació Científica de la UPC, acompanyant els resultats de la producció científica corresponents al curs 2004-2005.

Quin rànquing ocupa la UPC al món, a Europa i en l'àmbit nacional pel que fa al nombre d'articles publicats i de citacions rebudes? En quines àrees de coneixement la UPC se situa en una posició rellevant? Quins són els articles publicats per investigadors de la UPC que han estat més citats? L'estudi té per objectiu donar resposta a totes aquestes preguntes a partir de la informació extreta de la base de dades Essential Science Indicators de l'Institute of Scientific Information (ISI), que cobreix els darrers 10 anys (1996-2006) i que es pot consultar des de Bibliotècnica.

En aquesta tercera edició de l'Observatori, es confirma que la UPC segueix presentant una producció científica significativa en física, química, enginyeria, ciències dels materials i informàtica. Els resultats, no comparables entre ells, són ben diferents per a cadascuna d'aquestes àrees. Així, per exemple, l'enginyeria és l'àrea de coneixement en què es publiquen més articles; en canvi, la física és l'àrea on la UPC ha estat més citada en els darrers 10 anys i en què s'han rebut més citacions per

article publicat. Finalment, pel que fa a les ciències dels materials, la UPC ocupa el 5è lloc en el rànquing nacional de publicacions i citacions.

L'enginyeria és l'àrea de coneixement en què es publiquen més articles i la física l'àrea on la UPC ha estat més citada en els darrers 10 anys

L'estudi ofereix també informació d'àrees de coneixement en les quals la Universitat desenvolupa activitats de recerca, tot i que, segons la base de dades d'ISI, la producció de la UPC no és rellevant. Així, es dona a conèixer per àrees com les matemàtiques, les ciències agrícoles, les ciències de l'espai, l'economia i els negocis o les geociències quines són les 20 universitats o centres de recerca millor posicionats en l'àmbit mundial, com també el posicionament de les altres institucions membres de Cluster (la xarxa universitària que agrupa les universitats tecnològiques líders a Europa) i els centres de recerca d'àmbit na-

cional.

Com a novetat en relació amb les anteriors edicions de l'Observatori, i dins l'apartat dels articles publicats per la UPC que han estat més citats, es presenten dades sobre l'anomenat índex de col·laboració, que facilita el nombre d'investigadors que han participat en cada article: dels 43 articles més citats se sap que l'índex de col·laboració (autors per article publicat) és de 3,9 i que els coautors són d'institucions tant europees com nord-americanes, entre les quals es destaca la Universitat de Barcelona, la University of Colorado, l'International Center for Theoretical Physics (Itàlia) i la Moscow State University.

Finalment, també s'inclouen dades relatives a les tesis doctorals publicades a la UPC en els darrers 10 anys, que mostren que l'enginyeria civil és l'àrea en la qual s'han llegit més tesis. La segueixen l'enginyeria de la indústria, l'electrònica i les telecomunicacions i l'arquitectura i l'urbanisme.

Montse Hidalgo
montse.hidalgo@upc.edu
Serveis Generals de Biblioteques

Recomanacions per a la publicació de documents acadèmics

El Servei de Biblioteques i Documentació ha creat nous *Fulls Accés* (sèries de fulls amb instruccions sintètiques sobre l'ús dels recursos i serveis de les biblioteques) amb les recomanacions bàsiques per a l'elaboració o publicació de documents científics com tesis, articles de revista, informes o reports, pòsters i comunicacions. Tots aquests documents tècnics serveixen per presentar els resultats d'una recerca.

L'estructura i elements proposats en aquestes recomanacions —cos central, numeració, annexos, bibliografia, etc.— segueixen les normes UNE corresponents.

Aquests nous *Fulls Accés* es troben disponibles dins la sèrie anomenada *Aprendre a aprendre* que es troba a Bibliotècnica:

<http://biblioteca.upc.edu/FullsAcces>

RefWorks: nova guia d'ús

<http://biblioteca.upc.edu/gestors>

RefWorks és el gestor de referències bibliogràfiques que el Servei de Biblioteques i Documentació posa a l'abast de tota la comunitat universitària. RefWorks permet la creació i gestió de bases de dades de referències bibliogràfiques i la creació de citacions i bibliografies en documents de text.

Per donar suport a l'ús d'aquesta eina s'ha creat una guia molt completa que trobareu a: <http://biblioteca.upc.edu/gestors>.

Aquesta guia explica, pas a pas, com fer ús del programa i com importar referències des de les bases de dades de Bibliotècnica a RefWorks. A més, s'ha inclòs un enllaç directe a les instruccions a la fitxa d'aquestes bases de dades de Bibliotècnica (<http://biblioteca.upc.edu/bbdades>) que permeten la importació de referències al RefWorks.

Per conèixer més a fons totes les possibilitats de RefWorks, es pot sol·licitar una sessió de formació específica a qualsevol biblioteca, emplenant el següent formulari:

http://biblioteca.upc.edu/sesfor_2004

Préstec d'ordinadors portàtils a les biblioteques

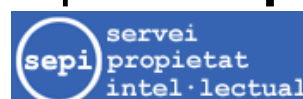
Les biblioteques de la UPC ofereixen als seus usuaris ordinadors portàtils en préstec, amb l'objectiu de facilitar a l'estudiantat, al PDI i al PAS l'accés a la informació electrònica i treballar de forma autònoma amb connexió a la xarxa sense fils de la UPC (XSF).

En total s'ofereixen més de 90 portàtils amb finalitat exclusivament acadèmica, distribuïts en carretons dipositats a les biblioteques de la UPC. El servei s'adreça als membres de la comunitat universitària i es regeix per la *Normativa del servei de préstec d'ordinadors portàtils a les biblioteques de la UPC*. Ocasionalment els carretons sencers (aula mòbil) es poden prestar per a usos docents.

Per sol·licitar un ordinador portàtil cal omplir un formulari i presentar-lo, juntament amb el carnet de la UPC, a una de les biblioteques que ofereixen aquest servei. També hi ha la possibilitat de fer una reserva *on-line* accedint a l'aplicació "Reserva de portàtils":

<https://biblioteca.upc.edu/portatils>

<http://biblioteca.upc.edu/sepi>

El SEPI respon

El Servei de Propietat Intel·lectual (SEPI) de les biblioteques de la UPC té com objectiu orientar els membres de la comunitat universitària sobre els principis bàsics de la normativa en drets d'autor, especialment pel que fa a la informació que es posa a la seva disposició a través dels serveis de les biblioteques de la UPC. Igualment, facilita la tramitació dels números identificadors (ISBN, dipòsit legal, etc.) d'alguns documents d'interès per a la docència i la recerca universitària. Les informacions que es donen en aquest servei són només orientatives i en cap cas es poden considerar com a dictàmens jurídics.

En aquest número del *TEch*, i també en properes edicions, es reproduïxen algunes de les consultes més comunes que ha rebut el SEPI en els darrers temps:

Es poden reproduir fotografies o dibuixos d'altres autors o autors als articles o altres publicacions?

La reproducció de fotografies o dibuixos és un dret exclusiu dels respectius autors o autores, motiu pel qual no es pot fer sense la seva autorització o en els casos previstos per la Llei de propietat intel·lectual (LPI), disponible a: <http://civil.udg.es/normacivil/estatal/reals/Lpi.html>.

No obstant això, si l'obra que es vol utilitzar s'ha adquirit mitjançant un contracte o llicència d'ús, caldrà llegir les clàusules per comprovar si el proveïdor permet fer l'ús desitjat.

Quins són els casos previstos per la llei que permeten fer aquesta reproducció, sense haver de demanar l'autorització corresponent?

En primer lloc, l'article 32 de la LPI (citacions i ressenyes) estableix:

"És lícita la inclusió en una obra pròpia de fragments d'altres alienes de naturalesa escrita, sonora o audiovisual, així com la d'o-

bres aïllades de caràcter plàstic, fotogràfic figuratiu o anàleg, sempre que es tracti d'obres ja divulgades i la seva inclusió es realitzi a títol de citació o per a la seva anàlisi, comentari o judici crític. Aquesta utilització només es pot realitzar amb finalitats docents o d'investigació, en la mesura justificada per la finalitat d'aquesta incorporació i amb indicació de la font i el nom de l'autor de l'obra utilitzada..."

Així doncs, es poden reproduir obres visuals senceres en documents docents o d'investigació, sempre que estiguin relacionades amb el contingut de l'estudi que s'està fent i se n'indiqui la font i l'autoria.

Paral·lelament, les obres que són de domini públic també es poden utilitzar sense demanar autorització. Tenen aquesta consideració les obres els drets d'explotació de les quals s'han extingit i que, per tant, poden ser utilitzades lliurement per qualsevol persona sempre que se'n respecti l'autoria i la integritat (articles 26, 41, 128 LPI).

En el cas de les fotografies d'autor (obres d'artistes que utilitzen la fotografia com a mitjà d'expressió) els drets d'explotació passen al domini públic després de setanta anys de la mort de l'artista. Si es tracta de fotografies no artístiques aquest període es redueix a vint-i-cinc anys.

Les fotografies que es troben amb els cercadors d'Internet (Google, Altavista, etc.), es poden utilitzar sense autorització?

No. Les fotografies que es poden trobar navegant per la xarxa estan igualment protegides per les lleis de drets d'autor. Per poder-les utilitzar en obres pròpies caldrà ajustar-se a les condicions explicades anteriorment.

Com es poden trobar fotografies "lliures" de drets d'autor?

Cada cop més, els internautes posen a disposició de la comunitat les seves fotografies

lliures de les restriccions dels drets d'autor. Només cal que, per exemple, es busquin a la xarxa fotografies que es distribueixen mitjançant llicències d'ús "copyleft": Creative Commons. Es poden trobar alguns exemples en els següents recursos:

Cercadors de recursos Creative Commons

- **Creative Commons - own search page**
<http://cat.creativecommons.org/raco/cerca.php>
- **Yahoo!'s CC-search**
<http://search.yahoo.com/cc>
- **Google Advanced Search page**
http://www.google.com/advanced_search [opció "Usage Rights"]

Dipòsits de fotografies

- **Athenaweb**
<http://www.athenaweb.org>
La Comissió Europea ha creat un portal per productes audiovisuals des d'on és possible descarregar vídeos i fotografies resultants de la recerca que es fa a la Unió Europea. Part del material disponible és d'accés i ús lliure.
- **Flickr**
<http://www.flickr.com/creativecommons>
Es tracta d'un dipòsit de fotografies que es poden utilitzar segons diferents tipus de llicències CC.
- **Australian Creative Resources Online**
<http://www.acro.edu.au>
Projecte de la University of Queensland Business School a partir del qual es poden recuperar vídeos, arxius d'àudio i fotografies amb llicència CC o similar.

Per a qualsevol dubte sobre els drets d'autor contacteu amb el SEPI.

FEED
back

TEch
Aportacions i/o suggeriments: Info.biblioteques@upc.edu
Redacció d'aquest número: Consol García, Josep Vives, Ester Badia, Jordi Prats, Paquita Calderón, Marina Casadevall, Montse Hidalgo, Marta Roca, Anna Rovira i Marta López.
Servei de Biblioteques i Documentació. UPC
Tel. 93 401 60 79